

Uchwała z dnia 12 maja 2004 r., III CZP 22/04

Sędzia SN Stanisław Dąbrowski (przewodniczący)

Sędzia SN Tadeusz Domińczyk

Sędzia SN Marian Kocon (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku Kamila G. i Adriana G. przy uczestnictwie Andrzeja G. i Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w K. w przedmiocie rozpoznania skargi na czynność komornika, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 12 maja 2004 r., przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Jana Szewczyka, zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Kielcach postanowieniem z dnia 27 lutego 2004 r.:

"Czy w sprawie o egzekucję należności alimentacyjnych, komornik może skierować egzekucję do nieruchomości dłużnika, jeżeli wniosek o egzekucję z nieruchomości złożył Zakład Ubezpieczeń Społecznych, uprawniony do udziału w postępowaniu egzekucyjnym na podstawie art. 14 ustawy z dnia 18 sierpnia 1974 r., o funduszu alimentacyjnym (jedn. tekst: Dz.U. z 1991 r. Nr 45, poz. 200 ze zm.)?"

podjął uchwałę:

W postępowaniu egzekucyjnym przeciwko osobie zobowiązanej do świadczeń alimentacyjnych na podstawie tytułu egzekucyjnego ustalającego alimenty na rzecz osoby pobierającej świadczenia z funduszu alimentacyjnego komornik na wniosek Zakładu Ubezpieczeń Społecznych może wszcząć egzekucję z nieruchomości dłużnika alimentacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd Rejonowy we Włoszczowej postanowieniem z dnia 23 września 2003 r. oddalił skargę Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w K. na czynności

komornika, których przedmiotem było umorzenie postępowania w części dotyczącej egzekucji z nieruchomości Andrzeja G. U podłoża tego rozstrzygnięcia legł pogląd, że skarżący nie ma uprawnień wierzyciela egzekwującego co do wskazania sposobu egzekucji.

Sąd Okręgowy w Kielcach, rozpoznając zażalenie Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w K. na powyższe postanowienie, powziął poważne wątpliwości prawne, którym dał wyraz w przedstawionym Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnieniu prawnym, przytoczonym na wstępie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zasady i tryb odzyskania przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych od egzekwowanego dłużnika alimentacyjnego kwot wypłaconych z funduszu alimentacyjnego osobom do tego uprawnionym zostały unormowane w sposób szczegółowy w ustawie z dnia 18 lipca 1974 r. o funduszu alimentacyjnym (jedn. tekst: Dz.U. z 1991 r. Nr 45, poz. 200 ze zm.) oraz rozporządzeniu Ministrów Pracy, Płacy i Spraw Socjalnych oraz Sprawiedliwości z dnia 4 grudnia 1974 r. w sprawie świadczeń z funduszu alimentacyjnego (Dz.U. Nr 49, poz. 308 ze zm.; uchylonym z dniem 1 maja 2004 r.). Trzeba zauważyć, że ustawą z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz.U. Nr 228, poz. 2255) zlikwidowano fundusz alimentacyjny z końcem kwietnia 2004 r., jednakże w myśl art. 67 tej ustawy egzekucję należności z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu prowadzi się w dalszym ciągu, aż do ich zaspokojenia. Wniosek o umorzenie lub zawieszenie egzekucji wymaga zgody likwidatora.

Udzielenie odpowiedzi na przedstawione zagadnienie prawne wymaga zatem określenia na gruncie przepisów tych aktów prawnych, a także przepisów kodeksu postępowania cywilnego o egzekucji, statusu prawnoprocesowego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w postępowaniu egzekucyjnym przy egzekucji świadczeń alimentacyjnych.

Zgodnie z art. 797 k.p.c., we wniosku lub żądaniu przeprowadzenia egzekucji z urzędu należy wskazać świadczenie, które ma być spełnione, oraz sposób egzekucji, według zaś art. 799 § 1 k.p.c., wierzyciel może w jednym wniosku wskazać kilka sposobów egzekucji przeciwko temu samemu dłużnikowi. Spośród kilku sposobów egzekucji wierzyciel powinien zastosować najmniej uciążliwy dla dłużnika. W przepisach tych ustawodawca wskazuje na wierzyciela, jako jedynie uprawnionego do wszczęcia i prowadzenia egzekucji.

Z kolei stosownie do art. 13 ustawy o funduszu alimentacyjnym, po wydaniu decyzji w przedmiocie świadczeń z funduszu alimentacyjnego postępowanie egzekucyjne przeciwko osobie zobowiązanej do świadczeń alimentacyjnych na podstawie tytułu egzekucyjnego ustalającego alimenty na rzecz osoby pobierającej świadczenia z funduszu alimentacyjnego prowadzi się w dalszym ciągu według przepisów kodeksu postępowania cywilnego, ze zmianami wynikającymi z przepisów art. 14 i 15.

Według art. 14 ustawy o funduszu alimentacyjnym, w razie przyznania świadczeń z funduszu alimentacyjnego organ egzekucyjny przekazuje Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych kwoty ściągnięte od osoby zobowiązanej na podstawie tytułu egzekucyjnego ustalającego alimenty aż do pełnego pokrycia należności tego funduszu. Jeżeli w okresie wypłaty świadczeń alimentacyjnych należność funduszu nie zostanie zaspokojona, po zaprzestaniu wypłaty świadczeń organ egzekucyjny przekazuje Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych kwoty ściągnięte od osoby zobowiązanej, a pozostałe po zaspokojeniu bieżących alimentów. Wniosek osoby uprawnionej o zawieszenie lub umorzenie postępowania egzekucyjnego wymaga zgody Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Do udziału tego Zakładu w postępowaniu egzekucyjnym stosuje się odpowiednio przepisy kodeksu postępowania cywilnego dotyczące egzekucji z udziałem Skarbu Państwa oraz przedsiębiorców.

W art. 15 ustawy o funduszu alimentacyjnym przewidziano, że osoba, przeciwko której prowadzona jest egzekucja alimentów na rzecz osoby pobierającej świadczenia z funduszu alimentacyjnego, nie może żądać uchylecia lub ograniczenia obowiązku alimentacyjnego za okres poprzedzający zgłoszenie żądania ani zwolnienia od egzekucji, powołując się na zapłacenie alimentów do rąk osoby uprawnionej, jeżeli naruszałoby to prawa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Z przepisów tych oraz z powołanego rozporządzenia Ministrów Pracy, Płacy i Spraw Socjalnych oraz Sprawiedliwości z dnia 4 grudnia 1974 r. (por. § 13, 14) wynika ochrona interesów fiskalnych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w postępowaniu egzekucyjnym prowadzonym przez osobę uprawnioną do alimentacji, której przyznano świadczenia z funduszu. Przejawia się ona m.in. przez fakt, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych uzyskuje świadczenia od dłużnika za pośrednictwem (w wyniku działań) organu egzekucyjnego w ramach prowadzonego przez ten organ postępowania (na wniosek wierzyciela ujawnionego w tytule

będącym podstawą egzekucji), oraz że wierzyciel bądź osoba zobowiązana nie mogą skutecznie dokonać czynności zagrażających interesom Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Podsumowując należy stwierdzić, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych otrzymał znaczący wpływ na przebieg postępowania egzekucyjnego. Zakład ten nie wstępuje w prawa zaspokojonego wierzyciela, a jego roszczenie zwrotne ma inną podstawę materialnoprawną niż roszczenie alimentacyjne osoby uprawnionej do świadczeń z funduszu; staje się on materialnie zainteresowany wynikiem postępowania. W okresie wypłacania świadczeń z funduszu alimentacyjnego komornik musi przekazywać Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych wszystkie kwoty ściągnięte od dłużnika alimentacyjnego przypadające na zaspokojenie roszczeń alimentacyjnych aż do pełnego pokrycia należności funduszu, choćby nawet świadczenia te były niższe od bieżących alimentów.

Z celu unormowania uczestnictwa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w postępowaniu egzekucyjnym wynika, że związana z tym uczestnictwem praca specjalistycznego i doświadczonego aparatu administracyjnego tego Zakładu ma zabezpieczać nie tylko interesy jego samego, ale także wzmacniać pozycję wierzyciela. Umożliwienie Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych "zablokowania" umorzenia lub zawieszenia postępowania ma zapewnić ochronę jego interesów. Niepodobna zatem uznać, że poza tym nie ma on wpływu na sam przebieg postępowania przez np. wskazanie sposobu egzekucji, aby uczynić ją jak najbardziej efektywną. Trudno przy tym nie zauważyć, że nie w każdej sytuacji wierzyciel taki, uzyskując środki z funduszu alimentacyjnego, będzie w ogóle zainteresowany podniesieniem efektywności egzekucji. Inaczej mówiąc, obligatoryjny udział Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w postępowaniu egzekucyjnym ma w zamyśle ustawodawcy "uzupełniać" inicjatywę często nieporadnej lub „niezainteresowanej” osoby uprawnionej.

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 390 k.p.c., rozstrzygnął przedstawione zagadnienie prawne, jak w uchwale.